

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ KÜTÜPHANESİ

İrem TEKNE

Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi

iremtkne@marun.edu.tr

<https://orcid.org/0009-0004-5814-7619>

ÖZ

Özel konulu kütüphaneler olarak hizmet veren müze kütüphaneleri, günümüzde müzelerin vazgeçilmez yapılarından biri haline gelmiştir. Müze koleksiyonuna dair geniş bilgi ve araştırma sunmaları yanı sıra kültürel belleğin korunmasında da önemli rol oynarlar. Türkiye’de ilk kurulan müze kütüphanesi olma özelliği taşıyan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, müzelerin ve müze ile birlikte kütüphane kurma fikrinin de yaygınlaştığı bir dönemde kuruldu. II. Abdülhamid döneminde Osman Hamdi Bey’in emekleri ile kurulan Asar-ı Atika Müzesinin yanında kurulan bu kütüphane ilk dermesini dönemin aydınlarının bağışları ile oluşturdu. Daha sonraları dermesini satın alma, bağış ve değişim yoluyla geliştiren kütüphane günümüze kadar varlığını korudu. Bu çalışmada kütüphanenin tarihi seyri, koleksiyon geliştirmesi, çalışma düzeni ve kültürel mirasa katkıları üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, Müze Kütüphanesi, Osman Hamdi Bey, Asar-ı Atika.

LIBRARY OF THE ISTANBUL ARCHAEOLOGY MUSEUMS

ABSTRACT

Museum libraries, serving as specialized libraries, have become indispensable structures within museums today. In addition to providing extensive information and research on museum collections, they also play a crucial role in preserving cultural memory. The Istanbul Archaeology Museums Library, recognized as the first museum library established in Turkey, was founded during a period when the idea of establishing museums alongside libraries became widespread. This library, founded through the efforts of Osman Hamdi Bey during the reign of Abdulhamid II, was established alongside the Asar-ı Atika Museum. The initial collection of the library was formed through donations from the intellectuals of the period. Over time, the library expanded its collection through purchases, donations, and exchanges, maintaining its existence to the present day. This study focuses on the historical trajectory of the library, its collection development, its organizational structure, and its contributions to cultural heritage.

Key Words: İstanbul Archaeology Museums Library, Museum Library, Osman Hamdi Bey, Antiquities.

GİRİŞ

Müze kütüphaneleri, müzelerin uzmanlık alanlarına yönelik bilgi ve kaynakları sağlayarak hem müze çalışanlarına hem de ziyaretçilere hizmet sunan özel konu kütüphaneleridir. Bu kütüphaneler, müzelerin bilgi odaklı hizmet anlayışına geçişi ile birlikte, müze bilgi ortamının vazgeçilmez bileşenleri haline gelmişlerdir (Mollaoğlu, 2007, s. 309). Müze koleksiyonlarında yer alan nesnelere ilişkin araştırmaları destekleyerek, bu nesnelere

belgeleme süreçlerini ve yöntemlerini geliştirir. Aynı zamanda, nesnelere korunmasına yönelik yöntemler sunar ve sergileme süreçlerini destekler. Müzenin eğitsel ve kültürel etkinliklerine de katkıda bulunarak hem müze çalışanlarının hem de ziyaretçilerin bilgiye erişimini sağlar ve müze deneyimini zenginleştirir (Mollaoğlu, 2007, s. 312).

İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Osmanlı Devleti'nin ilk müzesi olarak Asar-ı Atika ismiyle kurulmuştur. Bu müzenin kuruluşuyla birlikte kurulan kütüphane de Osmanlı'nın ilk müze kütüphanesi olarak kabul edilir. Günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi olarak faaliyet gösteren bu kütüphanenin tarihi ve bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Araştırmada, kütüphanenin nasıl kurulduğu, koleksiyonunun içeriği, çalışanların rolleri ve kütüphanenin mevcut durumu ele alınmaktadır. Çalışmanın hipotezi, kütüphanede bulunan kayıtlar ve belgeler sayesinde kütüphanenin tarihi ve gelişimi hakkında daha fazla bilgi edinebileceği yönündedir. Bu çalışmada, kütüphanenin mevcut arşivi ve evrakları üzerinde yapılan belgesel analiz yöntemi kullanılmıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Araştırma sürecinde, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde yer alan Havva Koç'un "Arkeoloji Kütüphanesi"(Koç,1991) başlıklı makalesi temel referans kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu madde, benim ve diğer araştırmacıların sıklıkla başvurduğu bir kaynaktır. Ancak, Koç'un yazdığı ve işaret ettiği kaynaklar (salnameler, nizamnameler vb.) dışında bu konu hakkında başka bir çalışmaya rastlanmamış veya çok kısıtlı bilgi verilmiştir. Havva Koç'un çalışması dışında kütüphane hakkında detaylı bir araştırma yapan bir kişi veya kaynak bulmak zordur.

İstanbul'daki kütüphanelere dair incelediğim kitaplarda genellikle çalışma saatleri, koleksiyon türleri, koleksiyon geliştirme politikası, adres, müze içerisindeki konumu ve kuruluş tarihi gibi yüzeysel bilgiler bulunmaktaydı. Kütüphanenin kuruluşundan sonra nasıl bir gelişim gösterdiği, çalışanları ve yöneticilerinin kimler olduğu gibi kritik sorulara cevap veren detaylı bir çalışmaya rastlamadım.

Havva Koç, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi'nin uzun yıllar boyunca yöneticiliğini yapmış bir araştırmacıdır ve bu nedenle konuyu derinlemesine bilmektedir. Koç'un çalışmaları, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Eski Yazışmalar Arşivi'ni¹ kullanması nedeniyle hem dikkat çekici hem de özgündür. Ayrıca, Koç'un çalışmalarında Osmanlı gazetelerinden yararlanması da onu farklı kılan bir diğer özelliktir. Gazeteleri kullanması, benim de "Gazeteler, müze ve kütüphane hakkında neler yazdı?" sorusunu sormama ve gazeteleri bu açıdan incelememe yol açtı. Müzeye dair birkaç haber buldum fakat kütüphane hakkında yazılmış müstakil bir haber yoktu ve müzeden bahseden haberler içerisinde de kütüphaneye dair bilgi yoktu.

Bilgi kaynaklarımı genişletmek için güncel gazeteleri de inceledim. Bu gazetelerde kütüphanede düzenlenen etkinlikler ve kütüphanenin tarihçesi hakkında çeşitli haberlerle karşılaştım. Osmanlı dönemine ait gazetelerdeki içerikle güncel gazetelerde yer alan haberleri karşılaştırarak, kütüphanenin basındaki temsilinin zamanla nasıl değiştiğini fark

¹ Daha önce karton adında mukavva kağıtlarda saklanan (Koç, 2006, s.87) bu arşiv yakın bir zamanda Devlet Arşivlerine devredilmiştir.

ettim. Bu inceleme sonucunda, günümüz basınında kütüphane tarihiyle ilgili yazılanların büyük ölçüde Havva Koç'un çalışmalarıyla aynı olduğunu, hatta bazılarının neredeyse birebir kopya niteliğinde olduğunu gözlemledim.

Veri tabanlarında yaptığım taramalar sırasında çeşitli zorluklarla karşılaştım. Yabancı veri tabanlarında kullandığım anahtar kelimelerden sonuç alamadım. Türkiye'deki veri tabanlarında ise arama sonuçları aşırı yoğun. Özellikle "İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi" anahtar kelimesi, dört kelimenin de ayrı ayrı indekslenmesi nedeniyle binlerce sonucun ortaya çıkmasına neden oldu. Daha spesifik sonuçlar elde etmek için anahtar kelimelerimi kısaltarak "arkeoloji kütüphane", "Müze-i Hümayun kütüphane" gibi terimler kullandım, ancak yine de fazla sayıda sonuç çıktı. Veri tabanı taraması sırasında karşılaştığım diğer bir zorluk da kütüphanenin koleksiyonuna dayanarak yazılmış makalelerin çokluğu oldu. Bu makaleleri tek tek inceleyip değerlendirdim, ancak çoğunun çalışmamın amacına uygun olmadığını gördüm. Bu durum, veri tabanı taramalarının verimliliğini düşürdü.

Devlet Arşivi'nde, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi'ne dair belge bulmak zordu. Mevcut belgelerin çoğu müzeye odaklanıyordu. Tarama sırasında kullandığım anahtar kelimeyi "Müze-i Hümayun"dan "Asar-ı Atika"ya değiştirince, yine müze ile ilgili belgelere ulaştım da bu sefer daha fazla belge buldum ve ayrıca Cumhuriyet'in erken dönemine dair bazı belgeler de elde ettim. Bu belgeler, Atatürk'ün müze ve kütüphane hakkındaki düşüncelerine dair bazı ipuçları sundu ve Cumhuriyet Dönemi'nde müzenin durumuna dair az da olsa bilgi sağladı.

Ayrıca Resmî Gazeteyi de inceledim, ancak kütüphane ile ilgili herhangi bir karara rastlamadım. Müzeyle ilgili de yalnızca bir karar buldum, o da müzenin müdürü Halil Ethem Bey'e ilişkin bir karardı, müzenin faaliyetlerine dair değildi (Resmî Gazete, 1931). Bu nedenle, arşiv ve resmî belgelerden yeterli bilgi elde etmekte zorluk çektim. Bu durum, kütüphane hakkında daha fazla bilgi edinmek için diğer kaynaklara yönelmem gerektiğini gösterdi.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı², çalışmamda kritik bir kaynak oldu. Oysa kütüphanenin tarihi gelişimini anlamak açısından önemli bilgiler içeren yıllıklarda, kütüphanede görev alan personel, kütüphanenin derlemesi ve fotoğraflar hakkında değerli bilgiler buldum. Ayrıca, kütüphanenin koleksiyon geliştirme politikasına dair de bazı izler mevcuttu. Bu bilgiler, kütüphanenin zaman içindeki gelişimini ve işleyişini daha iyi anlamamı sağladı.

TARİHÇE

İstanbul Arkeoloji Müzeleri 13 Haziran 1891'de ziyarete açıldı (Başgelen, 2010, s. 19). Açılıştan iki ay sonra, 20 Ağustos 1891'de kütüphane kurulması için padişah onayı alındı ve Osman Hamdi Bey'in çabalarıyla, I. Daire'deki altı odadan biri kütüphane olarak seçilerek beş ay içinde kütüphane kuruldu (Pasinli, 2003, s. 22). Kütüphanenin resmi açılışı 7 Kasım

² Bu yıllıklar Louvre ve Metropolitan Sanat Müzesinden ilham alınarak çıkarılmaya başlanmıştır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No.3, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1949, s.7. İlk sayısı 1934'de çıkarılmış ve fasıllarla devam ederek 15-16 no'lu son sayısı 1969'da çıkarılmıştır, 31 yıl boyunca yeni bir sayı çıkarılmamıştır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 17, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 2001, s.5. 2001'den 2021 yılına kadar da yeni bir sayı yayınlanmamıştır. 18. Sayısı 2021'de yayınlandı. Ayrıca bk. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Semavi Eyice, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, 1993, "Arkeoloji Müzeleri Yıllığı" maddesi.

1903'te yapıldı (Kayaoğlu, 2011, s. 73). Ancak, 1893'te Maarif Nezareti'nden kitapların düzenlenmesi için memur talep edilmesi, kütüphanenin bu tarihten önce faaliyete geçtiğini gösteriyor (Koç, 1991, s. 381).

Maarif Nezareti, kitapları düzenlemesi için Baltacızade Todoraki'yi görevlendirdi ve Todoraki, vefatına kadar kütüphanenin düzenlenmesi üzerinde çalıştı (Pasinli, 2003, s. 60). Ayrıca, 1896'da Selanik Rum Ortodoks Mektebi Müdürü Vasilaki Mistakidis, Maarif Nezareti tarafından kütüphane memuru olarak atandı (Pasinli, 2003, s. 60). Bu gelişmeler, kütüphanenin kuruluş sürecini ve faaliyete geçişini göstermektedir.

7 Kasım 1903'te kütüphane, II. Daire'nin ikinci katına taşındı; açılış töreninde Maarif Nazırı Haşim Bey ile müze müdürü Osman Hamdi Bey konuşmalar yaptı (Koç, 2005, s. 149). 1903'ten 1910'a kadar kütüphaneye ilgili başka bilgiye ulaşamadım.

24 Ekim 1910'da Ali Bey, Mistakidis Efendi'ye yardımcı olarak atandı (Koç, 2005, s.155-156). Bu atama süreciyle ilgili kaynaklar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Kayaoğlu (Kayaoğlu, 2011, s.74) ve Pasinli (Pasinli, 2003, s. 60), Mistakidis Efendi'nin emekli olmasından sonra Ali Bey'in göreve geldiğini belirtirken, Koç, her ikisinin de 1 Haziran 1922'de zorunlu emekli edildiğini ifade etmektedir. Bu farklılık, kütüphane tarihinin yorumlanmasında kaynakların çelişebileceğini göstermektedir.

Ali Bey'in emekliliği müze yönetimi tarafından istenmeyen bir durumdu. Bu nedenle, müze yönetimi, Maarif Nezareti'ne Ali Bey'in görevine devam etmesi için talepte bulundu. Osman Hamdi Bey'in girişimleri başarılı oldu ve Ali Bey, 1923'te kütüphane memuru olarak tekrar atandı (Koç, 2005, s.156).

Bu süre zarfında, kütüphanenin bir bütün olduğunu ve başında bir kütüphaneci bulunduğunu biliyoruz. 1937'de yayımlanan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı'nın ikinci sayısında, kütüphanedeki eserlerin Doğu ve Batı olarak iki ayrı bölümde sınıflandırıldığı belirtilmektedir. Nüzhet Ergun³, Batı eserlerinden; Avni Erbabacan ise Doğu eserlerinden sorumlu memur olarak görevlendirilmiştir (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:2, 1932, s. 24). Ancak, bu ayırımın ne zaman ve neden yapıldığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır. 1947'de, bu iki bölüm yeniden birleştirilerek kütüphane tekrar tek bir bütün haline gelmiştir (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:3, 1949, s. 37).

1949 yılında yayımlanan yıllıkta, Osman Reşer ve K. Ziya Polatkan'ın kütüphane memuru olarak görev yaptığı belirtiliyor ancak bu pozisyonlara ne zaman geldiklerine dair kesin bir bilgi yoktur. 4, 5, 6, ve 7. yıllıklara göre, K. Ziya Polatkan görevine devam etmiştir, ancak Osman Reşer'in ne zaman ayrıldığına dair bir bilgiye rastlanmamaktadır.

K. Ziya Polatkan, on yıl boyunca kütüphanede çalıştıktan sonra Manisa Müzesi Müdürlüğü'ne atanmıştır (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:8, 1958, s.23). Yerine vekaleten epigrafist Lütfi Tuğrul atanmıştır (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:8, 1958, s.8). Daha sonra, Lütfi Tuğrul'un yerine Vasfi Çobanoğlu tayin edilmiştir (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:9, 1960, s.16). Çobanoğlu'nun başka bir göreve atanmasıyla (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No: 10, 1962, s.25), kütüphane müdürlüğüne Kazım Çınar, müdür

³ Türk Edebiyatı ve kültürüne dair çalışmaları ile tanınan Ergun, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunudur. Aynı üniversitede akademik çalışmalarına devam ettikten sonra Arkeoloji Müzesi Kütüphanesinde memurluk yaptı. Buradayken hastalandı ve görevini bıraktı. Bknz: (Bektaş, 1995, 299).

yardımcılığına ise Nureddin Balcı atanmıştır (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:11-12, 1964, s. 2). Nureddin Balcı, 1969'da vefatına kadar bu görevde kalmıştır (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:15-16, 1969, s. 37). Kazım Çınar ise 1970'lerin başında kütüphane sorumluluğunu Havva Koç'a devretmiştir. Havva Koç'un ardından, kütüphanenin şu anki sorumlusu Üzeyir Altekin olmuştur (Koç, 2015, s. 185).

Kütüphanenin koleksiyon geliştirme süreci, Müze-i Hümayun Terakkisi başlıklı bir layihada, müzeye ek bütçe tahsis edilmesi önerisiyle başladı. Bunun üzerine, 1893 yılında Pesinari Efendi'den 1.086 adet kitap satın alındı (Koç, 2005, s. 152). Kütüphanenin ilk koleksiyonu, tarih ve arkeoloji ile ilgili 1.500 cilt kitabın I. Daire'nin altı salonundan birine yerleştirilmesiyle oluştu (Pasinli, 2003, s. 60).

Aynı yıl, Nisan ayında Paris'ten ve Mayıs ayında Almanya'dan gelen birer sandık kitap da kütüphanenin ilk koleksiyonunu zenginleştirdi (Pasinli, 2003, s. 60). Ayrıca, Osman Hamdi Bey'in kütüphaneye bağışladığı birkaç yüz kitap, koleksiyonun büyümesine önemli bir katkı sağladı (Koç, 2005, s. 152). Bu gelişmeler, kütüphanenin başlangıçtaki koleksiyonunun nasıl oluşturulduğunu ve nasıl çeşitlendiğini göstermektedir.

Ahmet Cevat Paşa'nın 1900'deki vefatının ardından, varisleri kütüphanesindeki yaklaşık 5.000 kitabı, kütüphane dolapları ve bir katalogla birlikte bağışladı (Koç, 2005, s. 152). 1904'te, Kirmasti naibi Kâzım Tevfikî Efendi'nin annesi Murtaza Hocazâde Hatice Hanım'ın hukuk ve eğitim konularında 54 ciltten oluşan kütüphanesi de koleksiyona eklendi (Koç, 2005, s. 154) 1910'da, Diyarbakırlı Sait Paşa'nın 602 kitaplık, ağırlıklı olarak İslami konular içeren koleksiyonu, bağışlandı (Koç, 2005, s. 152).

1914 yılında Ercüment Ekrem Talu tarafından Recaizade Ekrem Bey'in 395 tane kitaptan oluşan kütüphanesi bağışlandı, 50'si yazmadır (Koç, 2005, s. 152). Aynı yıl, Mehmet Şakir Paşa'nın eşi tarafından 510 ciltlik bir başka koleksiyon da bağışlandı (Koç, 2005, s. 153). 1917'de, Sultan Mehmet Reşat'ın koleksiyonu, Alman Dostluk Yurdu üyelerinin padişaha hediye ettiği 686 ciltten oluşan bağışla kütüphaneye eklendi (Koç, 2005, s. 153). 1928'de ise, Hattat Mektebi'nin çoğunlukla ders kitapları ve kütüphane defterlerinden oluşan 135 ciltlik koleksiyonu bağışlandı (Koç, 2005, s. 154). Bu farklı bağışlar, kütüphanenin koleksiyonunu genişletmiş ve çeşitli alanlardan değerli eserlerle zenginleştirmiştir.

ABD, İngiltere, Fransa gibi ülkelerle İsviçre'deki müze ve üniversiteler, Roma Alman Arkeoloji Enstitüsü, Kahire'deki Fransız Şark Arkeoloji Enstitüsü, Atina'daki Fransız Arkeoloji Mektebi gibi kurumlar arasında gerçekleştirilen mübadeleler, İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin koleksiyonunun zenginleşmesine önemli katkı sağladı (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:4,1950, s. 36).

Bunun yanı sıra, British Museum, Berlin, Viyana, Kensington ve Smithsonian müzeleri gibi prestijli kurumlarla yapılan bağışlar da koleksiyonu zenginleştirdi. Ayrıca, Soci  t   de Palestine, Chemin de Fer de Salonique Dedeağaç, Institut des Langues Orientales de St. Petersburg ve University of Pennsylvania gibi kuruluşların katkıları, koleksiyonun çeşitlenmesine yardımcı oldu. Buna ek olarak, Baltacızâde, Macridy, Mistakidis, Osman Hamdi Bey, Halil Edhem Bey, Edhem Paşa, Mylonas, Kaula, Th. Homolle, Mordtmann, Schlieman ve Huart gibi bireylerin bağışları, müzenin koleksiyonunun genişlemesinde önemli bir rol oynadı (Koç, 1991, s. 381).

Kütüphanenin koleksiyon gelişimini müzenin yıllıklarından izlemek mümkündür. Koleksiyona giren kitap sayısı zaman içinde dalgalanmıştır, belirgin bir istikrar eğilimi görülmemektedir. İkinci Dünya Savaşı öncesinde koleksiyon genişlerken, savaş döneminde duraklama yaşanmış ve savaş sonrasında kısa bir süre için yeniden artış görülmüştür. Ancak 1960'lara yaklaşırken kitap sayısında bir düşüş olmuş ve koleksiyonun büyüme süreci bu dalgalı eğilimi korumuştur. Bu inişli çıkışlı gelişim, kütüphanenin koleksiyon geliştirme sürecinin çeşitli dönemlerde farklı etkenlerden nasıl etkilendiğini göstermektedir.

1912 yılında, Şehbal isimli dergi kütüphaneye satın alındı, 1916'da, koleksiyonda 18.600 kitap vardı, bunlardan 850'si yazma eseri (Koç, 2005, s. 152). 1923'te, bir miktar yazma eser pazarlık yoluyla satın alındı (Pasinli, 2003, s. 60). 1934-1937 arasında, 207 batı ve 95 doğu eseri satın alındı; ayrıca, 531 batı eseri ve 320 doğu eseri bağış ve mübadele yoluyla kütüphaneye eklendi (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:2, 1932, s. 24).

1937-1947 arasında, toplam 1.648 yeni kitap kütüphaneye eklendi, bunların 649'u Türkçeydi (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:3, 1949, s. 37). 1948-1949 yıllarında, 111 kitap satın alındı, 359 kitap bağış ve mübadele yoluyla sağlandı (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:4, 1950, s. 36). 1950 yılında 69 satın, 151 hediye, 217 mübadeleyle eser sağlanmıştır; bunların 20'si tarih, 24'ü arkeoloji, 21'i güzel sanatlar, 19'u edebiyat ve geri kalanı çeşitli periyodik ve diğer bölümlere ait eserlerdir (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:5, 1952, s.7). 1951-1952 yılları arasında 156 satın, 389 hediye ve mübadele ile arkeoloji, assyrioloji, filoloji, tarih, güzel sanatlar ve müzeografi konularındaki kitaplar koleksiyona eklenmiştir (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:6, 1953, s. 17). Böylece 1952 yılında koleksiyondaki kitapların sayısı 21000 kadar olmuştur (Kayaoğlu, 2011, s. 99).

1953-1955 yılları arasında, 114 kitap satın alındı, 568 kitap bağış ve mübadele yoluyla geldi (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:7, 1956, s. 21). 1956-1957'de, 57 kitap satın alındı ve 475 bağış ve mübadele ile eklendi (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:8 1958, s. 19). 1958-1959'da, 6 kitap satın alındı, 361 kitap bağış ve mübadele yoluyla geldi (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:9, 1960, s. 14). 1960-1961 yılları arasında, 95 kitap satın alındı ve 397 bağış yoluyla kütüphaneye dahil oldu (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:10, 1962, s. 19). 1962-1963'te, 428 kitap satın alındı, 534 bağış kabul edildi ve 962 değişim yoluyla eklendi (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:11-12, 1964, s.14). 1964'de 84 satın alma, 372 bağış, 456 değişim yoluyla kitap sağlandı (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:13-14, 1966, s. 16). 1966-1967 arasında, 1.244 kitap satın alındı, bağış ve değişim yoluyla kütüphaneye dahil oldu (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:15-16, 1969, s. 35). 1971'de, İngiltere'den 4.000 liralık kitap almak için Bakanlar Kurulu kararname çıkardı (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Kararlar Daire Başkanlığı, 261-3-9). 1995 yılına kadar, kütüphanedeki toplam kitap sayısı 80.000'e ulaştı (Kayaoğlu, 2011, s. 99).

Kütüphanede kitapların muhafazası ve düzenlenmesine en başından beri büyük önem verilmiştir. Baltacızâde Todoraki Efendi'nin, kitapların kaydedilmesi ve düzenlenmesi için atanması, bu önemin erken dönemlerde de dikkate alındığını gösterir (Koç, 2005, s.155). Kitapların müellif ve yazar adlarına göre kartoteklerle kataloglanması, 1950'li yıllarda daha sistematik bir süreç haline geldi (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:5, 1952, s.7). İlk olarak nümizmatik bölümünde fişler hazırlanmış, 1952'ye kadar hazırlanan kartotek sayısı 20 bini aşmıştır (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:5, 1952, s.7). Kartotek çalışmaları 1953'te de devam etmiş ve toplam fiş sayısı 25 bini bulmuştur (İstanbul Arkeoloji Müzeleri

Yıllığı No:6, 1953, s. 17). Nümizmatik bölümünden sonra süreli yayınlar için fişler hazırlanmış, ardından arkeoloji, güzel sanatlar ve tarih bölümleri için de fişleme çalışmaları başlamıştır. 1956'da toplam kartotek sayısı 33 bini geçmiştir (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:7, 1956, s. 21). 7. yıldan sonra kart katalogların durumu hakkında bilgi eksikliği bulunmaktadır. Günümüzde hala kart kataloglar kütüphanede varlığını korumaktadır. Ahmet Cevat Paşa ve V. Mehmet koleksiyonlarının basılı katalogları da bulunmaktadır (Mollaoğlu, 2007, s. 324). Fakat uzaktan erişim imkânı sağlayan dijital kataloğa sahip değildir. Bu durum kütüphanede araştırma yapmak isteyen kullanıcıların işini zorlaştırmaktadır.

Kütüphane, dikkat çekici eserleri kataloglamanın yanı sıra yıllıklara da kaydetmiştir. Örneğin, Bizans İmparatoru II. Andronikos Paleologos'un Mozembasia Metropolitli ve metropolitliğin ruhani hudutları hakkındaki 1328 tarihli fermanı (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:8, 1958, s. 19) ve 12-14. yüzyıllara ait Ermenice yazma İncil (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:13-14, 1966, s. 17) yıllıklarda yer almıştır.

1962'den itibaren ciltsiz kitapların ciltlenmesine ve müzeye yeni yayınların eklenmesine daha fazla önem verilmiştir. Kazım Çınar'ın, envanter defterini esas alarak bütün kitapların elden geçirilmesini sağlaması bu süreçte önemli bir rol oynamıştır (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:11-12, 1964, s. 14). Daha sonraki yıllarda, kurtlu 403 kitap laboratuvara gönderilerek temizlenmiştir (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:13-14, 1966, s. 17) ve yeni yayın sağlama politikası devam ettirilmiştir (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No:15-16, 1969, s. 35). Yaklaşık 100 bin esere ev sahipliği yapan kütüphane Türkiye'deki diğer müze kütüphaneleri ile karşılaştırıldığında en büyük dermeye sahip olduğu görülmektedir. Çoğu müze kütüphanesinin dermesi 20 binin altındadır (Mollaoğlu, 2007, s. 322-323). Yeni yayın satın alma için ödeneği olmadığından dolayı günümüzde koleksiyonu oldukça sınırlı bir şekilde gelişmektedir (Mollaoğlu, 2007, s. 323).

Günümüzde kütüphaneyi kullanmak idareden alınan izinle mümkün olabilmektedir. Kütüphanede referans hizmetleri bulunurken; ödünç verme, kütüphaneler arası ödünç verme, fotokopi hizmeti yoktur. Ayrıca web sayfası da bulunmadığı için kullanıcının edinebileceği bilgiler sınırlıdır.

SONUÇ

Türkiye'nin ilk müze kütüphanesi olma özelliği taşıyan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi Türkiye'deki en zengin müze kütüphanesi olma özelliğine sahiptir. Ancak bu özellik onun yararına olmaktan çok zararına olan bir durumdur. Müze kütüphanelerinde daha çok müze koleksiyonu ile ilgili derme olması beklenirken İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesinde müze ile hiç alakası olmayan eserler de bulunmaktadır. Bu durum özel konulu kütüphane olmasının dışına çıktığını göstermektedir. Oldukça emek verilerek kurulan kütüphanenin günümüzde ödenek sıkıntısı yaşamaması ve koleksiyonun geliştirilememesi de bir diğer sorundur.

Dermenin kart katalogları mevcut olsa da dermenin hepsinin kart kataloğu var mı bu konuda kesin bilgi yok, katalogların dijitale aktarılması ve kullanıcı ile buluşturulması gerekmektedir. Aynı zamanda web sitesi tasarlanmalı ve yapılacak etkinlikler, kütüphane kullanım saatleri, fotoğraflar, tarihçesi vb. temel bilgilerin kullanıcı ile buluşturulması sağlanmalıdır. İdareden alınacak izinle kütüphanenin kullanılması da araştırmacının karşılaştığı bir diğer zorluktur.

KAYNAKÇA

- Başgelen, N. (2010). *Müze-i Hümayun'dan Günümüze İstanbul Arkeoloji Müzesi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bektaş, E. (1995). Ergun, Sadettin Nüzhet. TDV İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt 11, 299-301). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı, Kararlar Daire Başkanlığı, 261-3-9.
- Eyice, S. (1993). Arkeoloji Müzeleri Yıllığı. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde. (Cilt 1, 312) İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 2, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1937.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 3, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1949.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 4, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1950.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 5, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1952.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 6, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1953.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 7, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1956.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 8, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1958.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 9, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1960.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 10, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1962.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 11-12, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1964.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 13-14, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1966.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı No. 15-16, İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yayınları, 1969.
- Kayaoğlu, H. D. (2011). *Libraries of İstanbul Kütüphaneleri*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Koç, H. (2006). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı Eski Yazışmalar Arşivi*. Hüseyin Türkmen, İrfan Dağdelen, Nergis Ulu (Ed.). Yazmalara Adanmış Bir Ömür: Nimet Bayraktar'a Armağan. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği.

- Koç, H. (1991). Arkeoloji Kütüphanesi. TDV İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt3, 381). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Koç, H. (2005). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi (Kuruluşundan Cumhuriyet Dönemine Kadar)*. İrfan Dağdelen, Hüseyin Türkmen, Nergis Ulu (Ed.). Türk Kütüphaneciliğinden İzdüşümler: Nail Bayraktar'a Armağan. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları.
- Koç, H. (2015). GülerYüzlü Bir Kültürün Devamlılığı. (Röportajı Yapan: Erman Gören), *Arkeoloji ve Sanat*, 149, 185-199.
- Mollaoğlu, R. N. (2007). Müze Kütüphaneleri ve Müze Bilgi Ortamına Katkıları. *Türk Kütüphaneciliği*, 21 (3), ss. 304-334.
- Pasinli, A. (2003). *İstanbul Arkeoloji Müzesi*. İstanbul: Akbank Kültür Sanat Yayınları.
- Resmî Gazete, 2 Haziran 1931, sayı: 1812.